

گروهی از علمای حوزه علمیة تهران

به مناسبت دویستمین سال تأسیس حوزه متآخر تهران

رضا استادی

www.ketab.ir

www.ketab.ir

استادی، رضا، ۱۳۱۶ -
گروهی از علمای حوزه علمیه تهران / تألیف رضا استادی.
تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۹.
۲۱۶ ص.

۹۷۸-۹۶۴-۰۰۰-۲۱۰۹-۵
محققان و علما -- تهران
شیعه -- روحانیت -- تهران
ایران -- تاریخ -- تهران، -- روحانیت
BP۲۳۹/ف۲م۹ ۱۳۷۷
۲۹۷/۵۳
۶۶۱۰-۷۸ م

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

گروهی از علما، حوزة علمیه تهران

رضا استادی

مرکز مدیریت حوزه های علمیه استان تهران

چاپ اول هـ بهار ۱۳۹۹ هـ ۵۰۰ نسخه

طرح جلد: سعید سعادت هـ صفحه آرایی: امین شجاعی هـ
امور چاپ: مهدی ساروخانی هـ چاپ و صحافی: آذین هـ

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، ضلع

جنوب شرقی، چهارراه غیرالدوله، پلاک ۲

شماره تماس: ۰۲۱۳۹۰۰۷۵۱-۲

صندوق پستی: ۴۱۹۱-۱۱۳۶۵

Amirkabir.net

نہرسہ

مقدمہ / ۲۳

پیشگفتار / ۲

الف، آ

اثنی عشری عبد اللہ میمی، سید حسین بن احمد (ت ۱۳۱۵) / ۵۰

ازاکی، سید محسن (م ۱۲۸۰) / ۷۰

اردکانی طهرانی، شیخ محمد تقی میر ملا محمد تقی (م حدود ۱۳۲۹) / ۹۳

ارموی فخر الاسلام، محمد صادق (م ۱۳۰۰) / ۱۰۰

استرآبادی طهرانی، شیخ محمد جعفر بن سید حسین (ت ۱۱۹۸ - ۱۲۶۳) / ۹۳

استرآبادی طهرانی، شیخ محمود بن علامہ محمد حسن (ت ۱۲۹۹ - ۱۳۶۹) / ۱۰۸

استرآبادی طهرانی، محمد رضا بن علی بن محمد جعفر / ۹۹

استرآبادی، حاج سید نصر اللہ / ۱۱۳

استرآبادی، سید ضیاء الدین بن سید محمد (ت ۱۳۲۳) / ۶۰

استرآبادی، شیخ محمد رضا بن محمد صادق / ۱۰۰

استرآبادی، ملا اسماعیل (م بعد از ۱۲۵۲) / ۴۰

اسماعیل شیرازی، سید فتح اللہ بن سید (م ۱۳۱۰) / ۷۷

اشکوری رشتی، میرزا ہاشم بن حسن (م ۱۳۳۲) / ۱۱۵

اصطہبانائی، محمد باقر بن عبد المحسن (ت ۱۲۵۵ - ۱۳۲۶) / ۸۷

اصفہانی حکیم، علی محمد بن محمد (ت ۱۲۸۴ - ۱۳۴۳) / ۷۲

اصفہانی شاہ آبادی، شیخ علی بن ملا محمد جواد (ت ۱۲۹۱ - ۱۳۷۳) / ۷۴

اصفہانی شاہ عبد العظیمی، شیخ محمد طاہر بن ملا محمد کاظم (م قبل از ۱۳۱۰) / ۱۰۲

اصفہانی مازندرانی، سید حسین / ۵۰

- افجه‌ای، سید جمال الدین بن سید محمد (محدود ۱۳۳۰) / ۴۶/
- افجه‌ای نجفی، سید آقا میرزا (۱۲۶۰ - حدود ۱۳۳۰) / ۳۰/
- اندرمائی طهرانی، شیخ عبدالله بن میرزا محمد (م ۱۳۴۸) / ۶۶/
- اندرمائی، حاج میرزا محمد (م ۱۲۸۲) / ۸۰/
- اندرمائی، میرزا محمود (م بعد از ۱۳۱۰) / ۱۰۶/
- انصاری، شیخ اسدالله بن ابی القاسم (۱۲۷۰ - ۱۳۵۳) / ۴۰/
- ارزانی طالقانی، سید محمدتقی بن احمد حسینی (در ۱۳۲۵) / ۹۱/
- آشتیانی (میرزا کوچک)، حاج میرزا مهدی بن میرزا جعفر (۱۳۰۶ - ۱۳۷۲) / ۱۱۲/
- آشتیانی، حاج میرزا حسین بن حاج میرزا احمد (ت ۱۳۲۳) / ۴۲/
- آشتیانی، حاج میرزا محمد (د آشتیانی بن حاج شیخ مرتضی (ت ۱۳۰۲ یا ۱۳۰۴) / ۱۰۶/
- آشتیانی، شیخ - بر ۴۳/
- آشتیانی، شیخ محمد - بر ۹۱/
- آشتیانی، شیخ مرتضی بن سلام حاج میرزا حسن (م ۱۳۶۵) / ۱۱۰/
- آشتیانی، میرزا محمد حسن بن میرزا جعفر (حدود ۱۲۴۸ - ۱۳۱۹) / ۹۵/
- آقاسی طهرانی، شیخ محمد جعفر بن ملا ۱۳۰۶/
- آل آقا، حاج آقا عبدالله بن حاج آقا احمد (م ۱۳۱۷) / ۶۵/
- آملی طبرسی طهرانی، شیخ محمدتقی بن ملا محمد (۱۳۰۴ - ۱۳۹۱) / ۹۲/
- آملی کنی، حاج ملاعلی کنی بن قربان علی (۲۲۰ - ۱۳۰۶) / ۷۳/
- آملی، شیخ محمد بن علی (م ۱۳۳۶) / ۸۳/

ب

- بابلی، شیخ ولی الله بن شیخ حسین (حدود ۱۲۹۷ - ۱۳۷۴) / ۱۴/
- بادکوبه‌ای، حسین بن رضا (م ۱۳۵۶) / ۵۱/
- باقفی، شیخ حسین (م ۱۳۱۳) / ۵۰/
- بحرالعلوم، سید علی اکبر / ۷۰/
- بحرانی، شیخ حسین (م بعد از ۱۲۳۷) / ۵۰/
- برقعی قمی، حاج میرزا سید علی بن حاج سید عبدالله (حدود ۱۲۹۸ - ۱۳۹۴) / ۷۳/
- بروجردی طهرانی نجفی، شیخ محمد بن عظیم (م ۱۳۵۰) / ۸۳/
- بروجردی کشفی، حاج سید مهدی کشفی بن سید ریحان الله (۱۳۱۶ - ۱۳۶۷) / ۱۱۱/
- بروجردی، شیخ ابوالحسن بن علی (م حدود ۱۲۹۵) / ۳۴/
- بروجردی، شیخ آقا جمال الدین بن ملا اسدالله (م ۱۳۰۲) / ۴۶/
- بروجردی، شیخ محمد صادق / ۱۰۰/

بروجردی، شیخ محمد صادق (م بعد از ۱۳۰۶) / ۱۰۱/
 بروجردی، شیخ محمود بن حاج ملا صالح (م ۱۳۳۸) / ۱۰۸/
 بروجردی، شیخ نورالدین بن علامه شیخ محمد حسین (م حدود ۱۳۳۶) / ۱۱۴/
 بروجردی، شیخ عبد الرحیم (م ۱۲۷۷) / ۶۴/
 برهان، شیخ علی اکبر (۱۳۲۴ - ۱۳۷۸) / ۷۰/
 بلور، شیخ محمد صادق (م حدود ۱۳۱۷) / ۱۰۱/
 بهاری، شیخ اسماعیل (۱۳۲۰ - ۱۳۹۰) / ۴۰/
 بهبهانی، طهرانی، سید کمال الدین بن سید اسماعیل (م ۱۳۳۸) / ۷۸/
 بهبهانی، آقا محمود بن محمد علی بن وحید (م ۱۲۶۹ یا ۱۲۷۱) / ۱۰۹/
 بهبهانی، سید اسماعیل (۱۲۲۹ - ۱۲۹۵) / ۲۱/
 بهبهانی، سید محمد بن سید عبد الله (۱۲۹۲ - ۱۳۸۳) / ۸۲/
 بهبهانی، شیخ جمال الدین بن آقا محمد بن آقا محمود (م در حدود ۱۳۳۰) / ۴۶/
 بهبهانی، شیخ محمد مهدی بن علامه آقا محمود (م حدود ۱۳۱۱) / ۱۰۶/
 بهبهانی، سید عبد الله بن سید اسماعیل (۱۲۵۶ - ۱۳۲۸) / ۶۶/
 بیات نیشابوری طهرانی، شیخ حجازی خان بن حسین قلی خان (م بعد از ۱۳۰۰) / ۵۳/
 بیدگلی کاشانی، ملا محمد / ۸۰/
 بیرجندی (مشکاة)، سید محمد بن علی (۱۳۱۰ - ۱۳۹۷ یا ۱۴۰۰) / ۸۴/

پ

پیشاوری، سید احمد (۱۲۵۷ - ۱۳۴۹) / ۳۷/

ت

تبریزی، آخوند ملا مراد علی / ۱۰۹/
 ترشیزی (معروف به سرخه ای)، شیخ محمد بن ملا محمد باقر (م حدود ۱۳۲۰) / ۸۵/
 ترشیزی، ملا محمد باقر (م حدود ۱۲۷۵) / ۸۷/
 تستری، سید حسین بن سید محمد علی / ۵۱/
 تفرشی طهران، سید محمد بن علامه حاج سید علی اکبر / ۸۳/
 تفرشی، شیخ محمد باقر بن میرزا یوسف (م ۱۳۲۲) / ۸۹/
 تفرشی، میرزا ابوالقاسم بن عبد الحمید (م ۱۳۰۹) / ۳۷/
 تفرشی، شیخ عبد الکرم بن عباس (م بعد از ۱۳۴۶) / ۶۵/
 تقوی (مشهور به اخوی)، سید یحیی بن سید محسن (م حدود ۱۳۰۳) / ۱۱۵/
 تقوی اخوی، سید علی بن سید حسین (م ۱۳۳۵) / ۷۳/
 تنکابنی، سید صادق بن سید حسین آقا (م حدود ۱۳۳۲) / ۶۰/

- تنکابنی، سید علی بن محمد حسین حسین ۷۴/
تنکابنی، سید محمد بن سید میر محمد تقی (۱۲۷۷ - ۱۳۵۹) ۸۳/
تنکابنی، سید محمد تقی (م ۱۳۲۷) ۸۹/
تنکابنی، سید ابوالحسن ۳۲/
تنکابنی، شیخ حسن ۴۷/
تنکابنی، شیخ محمد حسین (م حدود ۱۳۶۸) ۹۵/
تنکابنی، شیخ محمد رضا (ت ۱۲۹۰) ۹۷/
تنکابنی، شیخ میرزا طاهر بن میرزا فرج الله (۱۲۸۰ - ۱۳۶۰) ۶۱/
تونی، محمد حسین فاضل (۱۲۸۸ - ۱۳۷۹) ۹۶/
تویسرکانی، شیخ محمد حسن بن احمد (م ۱۳۲۲) ۱۰۶/

ج

- جایقلی، شیخ اسماعیل بن محمد اداق (ت ۱۳۱۳) ۴۲/
جدید الاسلام یزدی، ملا آقا باقر محمد رضا ۹۸/
جزائری تستری طهرانی، سید حسن بن امیر محمد علی ۴۹/
جزائری تستری، سید محمد علی بن سید محمد علی (م ۱۳۰۶) ۱۰۴/
جزائری طهرانی، سید علی بن امیر محمد علی ۷۲/
جمارانی، سید هاشم ۱۱۵/
جولستانی تویسرکانی طهرانی، شیخ علی محمد (م ۱۴۰۵) ۴۱/
جهان بخش نهاوندی، شیخ محمد جواد (۱۲۷۶ - ۱۳۳۳) ۴/
جیلانی، شیخ زین العابدین (م بعد از ۱۳۰۶) ۵۸/

چ

- چاله میدانی طهرانی، شیخ عیسی بن ملا محمد جعفر (م ۱۳۳۹) ۷۶/

ح

- حائری طهرانی، میرزا محمد ۸۰/
حسین آبادی اصفهانی مشهور به شاه آبادی، شیخ محمد علی بن محمد جواد (۱۲۹۲ - ۱۳۶۹) ۱۰۴/
حسینی ارموی، سید ابراهیم بن سید علی ۳۱/
حسینی نفرشی طهرانی، سید مهدی بن میر مصطفی متولد ۱۲۷۹/ ۱۱۳/
حسینی طهرانی حیاط شاهی، سید محمود بن محمد باقر (م ۱۳۵۴) ۱۰۹/
حسینی طهرانی، سید خلیل الله بن سید اسد الله (م ۱۳۰۸) ۵۴/

حسینی طهرانی، سید صادق بن سید ابراهیم (۱۳۰۰ - ۱۳۷۰) ۶۰/
 حسینی طهرانی، سید علی بن حسین (۱۲۳۸ - بعد از ۱۳۱۶) ۷۲/
 حسینی طهرانی، سید ابراهیم بن سید علی اصغر (م ۱۳۳۲) ۳۱/
 حسینی فیروزآبادی، سید رضا بن سید هاشم (ت ۱۲۹۰) ۵۶/
 حسینی قزوینی، ابوتراب بن محمد ۳۱/
 حسینی کاشانی، سید حسین بن سید محمد علی (م ۱۲۹۶) ۵۱/
 حسینی لاریجانی، سید محمد علی بن سید مهدی (م ۱۳۲۱) ۱۰۴/
 حسینی لواسانی، سید جلال الدین بن غیاث الدین ۴۶/
 حسینی زندرانی طهرانی، سید حمزه بن سید حسین (م بعد از ۱۲۵۰) ۵۳/
 حکیم بنی، سید حسین بن اسماعیل ۵۱/
 حکیم یمانی خوانساری، ملا محمد علی (م ۱۳۴۵) ۱۰۳/
 حکیم یاشی طهرانی، سید محمد علی ادیب بن میرزا محمد تقی (م ۱۳۶۷) ۱۰۲/
 حکیم شیرازی ملا، ملا محمد علی (م ۱۳۲۵) ۷۷/
 حکیم، شیخ علی ابن علی اکبر (۱۲۹۰ - ۱۳۴۱) ۷۰/
 حیدر علی بن نصرالله (ت ۱۲۷۰ - ۱۳۱۸) ۵۳/

خ

خاتون آبادی (صدر العلماء)، سید محمد باقر میرزا محمد محسن (م ۱۳۱۳) ۸۸/
 خاتون آبادی، سید ابوالقاسم بن سید محمد (م ۱۲۷۱) ۳۶/
 خاتون آبادی، سید ابوالقاسم بن میرزا زین العابدین (م ۱۲۴۶) ۳۷/
 خاتون آبادی، سید زین العابدین ابن سید میرزا ابوالقاسم (م ۱۳۲۱) ۵۸/
 خاتون آبادی، سید محمد بن حاج میرزا زین العابدین (م ۱۲۶۵) ۸۰/
 خاتون آبادی، سید مرتضی بن میرزا محمد محسن (م ۱۳۰۱) ۱۱۰/
 خراسانی بیرجندی آیتی، محمد حسین بن شیخ محمد باقر (ت ۱۱۰۱) ۹۶/
 خراسانی طهرانی، سید عزیزالله بن سید نصرالله (م ۱۳۲۲) ۶۸/
 خراسانی، شیخ محمد حسین بن محمد علی (م ۱۳۴۷) ۹۷/
 خوافی خراسانی، شیخ مهدی بن ملا علی (حدود ۱۲۶۰ - ۱۳۳۹) ۱۱۲/
 خوانساری، آیت الله سید احمد بن سید محمد یوسف (۱۳۰۹ - ۱۴۰۵) ۳۸/
 خوئی، شیخ محمد امین بن میرزا یحیی (م ۱۳۶۶) ۸۶/
 خوئی، حاج سید علی اصغر (ت ۱۳۱۲) ۷۰/

- دامغانی، شیخ علی اکبر (م حدود ۱۳۱۰) ۷۱/
 دامغانی، ملا عباس (م حدود ۱۳۱۰) ۶۲/
 دربندی، حاج سید جعفر بن سید ابوتراب (۱۳۰۳-۱۳۸۳) ۴۴/
 دربندی، سید ابوتراب (م ۱۳۴۳) ۳۲/
 درکه‌ای، سید عزیر الله بن سید حسین (م ۱۳۷۰) ۶۸/
 دژی، مدرس اصفهانی، ضیاء الدین (۱۲۹۳-۱۳۷۵) ۶۱/
 درشنوی، بیگدلی کاشانی، حسین بن ملا محمد (م ۱۳۳۶) ۵۲/
 دزازی، سید محمد تقی بن عبدالله (۱۳۱۰ - بعد از ۱۳۸۱) ۹۲/
 دزفولی، شیخ محمد تقی (م بعد از ۱۲۹۱) ۸۹/
 دماوندی، سید حسن (م قبل از ۱۳۱۹) ۴۷/
 دماوندی، شیخ غلامرضا (م نزدیک ۱۳۰۷) ۷۶/
 دماوندی، شیخ محمد صالح (م بعد از ۱۳۱۳) ۹۸/
 دیزجی زنجانی، شیخ اسماعیل بن ابراهیم (م ۱۳۰۹ - بعد ۱۳۷۵) ۴۲/

و

- رازی طهرانی، حاج ملا علی بن خلیل (م ۱۳۱۰) ۷۳/
 رازی طهرانی، شیخ میرزا ابوالحسن بن میرزا مسیح (م حدود ۱۲۹۲) ۳۴/
 رستم آبادی (مشهور به حاج آخوند)، شیخ محمد علی بن سید عزیز (۱۳۳۲-۱۲۵۰) ۱۰۵/
 رشتی، شیخ حبیب الله (م ۱۳۰۹) ۴۷/
 رضوی قمی، سید حسن بن سید عزیر الله بن حسن (۱۲۸۳-۱۳۰۲) ۴۰/
 رفیعی قزوینی، آیت الله سید ابوالحسن (ت ۱۳۱۲) ۳۲/
 رودباری جیلانی، میرزا ابوالحسن بن حسین (م بعد از ۱۳۳۸) ۴۴/
 ریحان الله، سید محمد بن سید (۱۲۹۲-۱۳۵۳) ۸۲/

ز

- زاهد، شیخ محمد حسن ۹۴/
 زکی بادکوبه‌ای مدرس، محمد ۱۰۰/
 زنجانی (معروف به مسکر)، شیخ ابراهیم بن ابی الفتح (۱۲۸۰-۱۳۵۱) ۳۰/
 زنجانی، شیخ سبزه‌علی بن فتح علی (م بعد از ۱۳۲۰) ۵۹/
 زنجانی، شیخ عبدالمجید بن عبدالحی (م بعد از ۱۳۲۰) ۶۷/
 زنوزی طهرانی، آقا علی مدرس بن آقا عبدالله (۱۲۳۴-۱۳۰۷) ۷۲/
 زنوزی، شیخ عبدالله (۱۱۸۰-۱۲۵۷) ۶۶/

س

- ساوجی، حاج میرزا ابوالفضل بن میرزا فضل الله ۳۵/
 ساوجی، حاج میرزا فضل الله (م ۱۲۸۵) ۷۷/
 ساوجی، سید میرزا احمد بن محتشم (م ۱۳۰۵) ۳۸/
 ساوجی، شیخ محمد ابراهیم بن علی اکبر (م حدود ۱۳۲۶) ۸۵/
 ساوجی، شیخ محمد حسین، معروف به آقا بزرگ (م ۱۳۵۷) ۹۵/
 ساوجی، شیخ میرزا کوچک ۷۸/
 ساوه‌ای، مجدالدین (م ۱۳۱۲) ۷۸/
 سبزواری، اسماعیل (م ۱۲۹۵) ۴۱/
 سبزواری، شیخ اسماعیل بن علی اصغر (م ۱۳۱۲) ۴۲/
 سبزواری، محمد حسین حکیم (م ۱۳۱۸) ۹۵/
 سدهی اصله‌مانی، سید واثق بن محمد علی (م ۱۳۲۹) ۳۷/
 سرخه‌ای، حاج شیخ زین العابدین (ت ۱۳۰۷) ۵۷/
 سرخه‌ای، شیخ حسین بن الامام محمد باقر (م بعد از ۱۳۴۳) ۵۲/
 سرخه‌ای، شیخ زین العابدین ۵۹/
 سرخه‌ای، شیخ عباس علی ۶۲/
 سمنانی، سید احمد بن سید محمد صادق یارقی (۱۳۲۰ - ۱۳۹۸) ۳۹/
 سیاه رودی رشتی، حاج میرزا یوسف (م حدود ۱۳۰۰) ۱۱۰/
 سید زین العابدین بن سید ابوالقاسم طباطبائی زایای طهرانی (م ۱۳۰۳) ۵۸/
 سید عبدالرحیم (م بعد از ۱۳۰۶) ۶۳/
 سیف‌الدین الشریعتمداری استرآبادی طهرانی، شیخ محمد بن ملا محمد جعفر بن
 ملا (۱۲۴۹ - ۱۳۱۸) ۹۵/

ش

- شاه چراغی شیرازی، حاج سید محمد حسین (ت ۱۳۲۰ - ۱۳۸۷) ۱۰۱/
 شاه عبدالعظیمی، شیخ رضا قلی (م ۱۳۲۶) ۵۵/
 شاه عبدالعظیمی، شیخ محمد علی (م حدود ۱۳۱۲) ۱۰۳/
 شاه‌رودی، سید جعفر (م ۱۳۹۳) ۴۴/
 شریعتمداری رشتی، شیخ ابوالحسن بن میرزا مهدی (م ۱۳۶۸) ۳۴/
 شریعتمداری رشتی، شیخ نورالدین بن میرزا ابوالحسن (۱۳۱۸ - ۱۳۸۶) ۱۱۴/
 شریعتمداری رفیع، حاج میرزا ابوالحسن (ت ۱۳۰۰) ۳۲/
 شریعتمداری، سید محمد صادق (ت ۱۳۲۵) ۱۰۱/

مقدمه

سرزمین ری از کهن ترین اقالیم زیست انسانی ایران کهن سال است، و تاریخ نگاران قدمت شهری و تمدن را هشت هزار سال تخمین زده اند. تهران و ری شهر اسلامی، نیز دارای قدمتی به بیش از هشتاد سال است. مکتب تشیع و هویت یابی شیعه به عنوان پیروان مکتب اهل بیت (علیهم السلام) است، و به تبع آن حوزه علمیه تهران نیز از قدیمی ترین مراکز علمی و فرهنگی شیعه به شمار می آید.

این خطه خطیر، زادگاه و خواستگاه سمیه شیرازی از بزرگ ترین محدثان، فقیهان، متکلمان، فیلسوفان و ریاضی دانان، شاعران و ادیبان، مورخان و جغرافی دانان، منجمان و اخترشناسان، طبیبان و داروسازان، شایسته دانان و کیمیاپژوهان مسلمان است؛ از این رو اگر این اقلیم را نخبه پرورترین نقاط ایران اسلامی بنامیم گزاف نگفته ایم. تراجم فرزنانگان و دانشیان زاده و زیسته این خرد را به رچند، به اختصار نوشته شود. دائرةالمعارفی بزرگ بسنده نیست.

براین دیار دیرین ادوار و اطوار مختلفی گذشته است، و در هر دوره ای طیفی از نخبگان و بزرگان در آن گرد آمده اند، چنان که زمانی منجمان و هیئت دانان نامی در آن فراگرد آمده بوده اند، روزگاری دیگر اینجا مرکز تجمع محدثان و فقیهان سترگی بوده، دوره ای دیگر این دیار محشر معشر طبیبان و داروسازان بزرگ بوده است، وقتی نیز مأمنان امامزادگان و موالیان اهل بیت (علیهم السلام) به شمار می آمده است.

پس از استقرار سلطنت قجریه در تهران، به دعوت و درخواست فتحعلی شاه

قاجار حکماء و فقهای بسیاری، از سراسر کشور به این شهر روی آوردند، تا آنجا که تهران به «شهر هزار حکیم» نامبردار شد.

با حضور فقیهان و حکیمان نامدار و برجسته، حوزه تهران روح و رونق فوق العاده‌ای یافت، آن سان که سایر حوزه‌های علمیه شیعه، علی‌الخصوص در ایران، تحت الشعاع آن قرار گرفتند، در این دوره افزون بر یکصد مدرسه در آن احداث و پیرایه‌ای که در برخی از آنها در زمان واحد چندین کرسی فقه و حکمت پروتق و در سطح عالی، پدید آمد.

در این دوره تهران در حکمت و معرفت صاحب مکتب قلمداد شد و همزمان چندین فقیه صاحب سواد در این شهر حضور داشتند.

در این بازه زمانی حدود ۱۵۰ ساله، شمار فقیهان و فیلسوفان بزرگ و برجسته متولد و مقیم تهران، بی‌شک از هزار نفر فراموشی رود. تا کنون اثر درخوری در این زمینه به نگارش نیامده است، در حوزه تهران، دصدهم گسترده نگاشته‌ای را - هرچند با دست تهی به لحاظ مادی - دربارهٔ حوزه علمیه این دوره مهم و شرح حال رجال علمی و دینی آن تألیف کنیم، یا ذن الله و توفیقه.

چنین اثری می‌تواند گزارشگری بخش بسیار مهمی از ادوار تاریخ فرهنگ، دانش، حکمت و معرفت اسلامی - شیعی قلمداد شود. اما می‌توانیم خیراندیشان و فرهنگ‌یارانی دست یاری از آستین همت برآورند و با - بیت خود - از این آرمان، تحقق آن را میسر سازند. البته بر اثر سیاست‌های فرهنگ ستیزانه، ضد دینی و جانثرا نه دوره پهلوی‌ها، حوزه عظیم و عریق تهران دچار فتنه و فنا شد، مدارس علمیه منقطع و مضمحل گشت، بناهای علمی و فرهنگی روبه ویرانی نهاد و از آن مرکز علمی گسترده و فعال جز چند باب مدرسه بی‌رونق و کم‌رمق باقی نماند. اما اکنون چند سالی است، که به عنایت الهی و توجهات صاحب اصلی حوزه حضرت صاحب الامر (ارواح من سواه فداه) و به اهتمام جمعی از دوستان فاضل و فاخر، شورا و مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه استان تهران تأسیس شده و امور و شؤون این نهاد نورانی سامان پذیرفته است، و مدارس علمیه پایتخت بار دیگر جان گرفته است، و اینک تحت تدابیر و تلاش‌های دو مرکز مدیریتی حوزه‌های برادران و حوزه‌های

خواهران، در مجموع حدود چهارده هزار طلبه در محضر حدود یک هزار و چهارصد مدرس و در ۱۴۰ باب مدرسه در سطوح دانی و عالی مشغول تحصیل اند. از جمله سیاست‌های راهبردی که شورا و مرکز مدیریت استان، در دستور کار خویش قرار داده است، «احیای هویت تاریخی و ارتقای موقعیت و کارکرد عصری» حوزه تهران است، و در این راستا برنامه‌هایی را تنظیم و به موقع اجرا نهاده است که «برگزاری آیین دویستمین سال تأسیس حوزه متأخر تهران» از جمله آنهاست. اینک آنچه پیش روی مخاطب فرهیخته است، رساله‌ای است که به همت حضرت آیت الله رضا استادی بهرانی (دامت برکاته) که خود از مفاخر این حوزه و خطه‌اند بدین مناسبت به صورت انتعجال فراهم آمده و در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌گیرد، تا در فرصتی مناسب با تکمیل و باقی‌مانده، ویراست نهایی آن فراهم و ارائه گردد. ان شاء الله.

در این رساله که به جمع چهارصد و چهل و پنج تن از مدرسان و محققان این حوزه به اجمال معرفی شده‌اند که در میان آنان چهره‌های بسیار برجسته‌ای از اصحاب فقه و اصول، حکمت، کلام، عرفان، اخلاق، تفسیر، ریاضیات و نجوم، ادبیات و شعر، به چشم می‌خورند، که برخی از آنان در مقیاس تاریخ در زمره بزرگان فن قلمداد می‌شوند. این ناچیز به عنوان کمترین حادام حوزه حریق و اصیل عاصمه‌ی ام القرای اسلام انقلابی (صانها الله عن الحدثان) از حضرت آیت الله استادی که او و امثالش از پستوانه‌های معنوی حوزه تهران به‌شمارند به جهت این اقدام ارزشمند، صمیماً و عمیقاً سپاسگزاری می‌کنم، و امید می‌برم این رساله به عنوان نماد و نمایه‌ای از سجل شخصیت‌های علمی، دینی این دوره تاریخ پایتخت ایران اسلامی مفید افتد. همچنین از ریاست سازمان تبلیغات اسلامی جناب حاجت الاسلام المسلمین محمد قمی و نیز مدیریت محترم مؤسسه انتشارات امیرکبیر که در باب انتشار این اثر بذل مساعدت فرموده‌اند تشکر می‌کنم.

وَقَفْنَا اللَّهُمَّ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى، وَلَا تَجْعَلْنَا
مِنَ الَّذِينَ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صُنْعاً،
وَاهْدِنَا إِلَى السَّدَادِ، فَإِنَّكَ خَيْرُ مُوَفِّي وَهَادٍ.

علی اکبر رشاد